De Sapstroom

van

YGGDRASIL

een didactisch-ecologische ontmoetingsplaats voor permacultuur

winter 2022

21 december 2022

Permacultuur

verzoening van eeuwenoude werkwijzen en nieuwe technieken

oog voor de rijkdom van diversiteit

kader voor verscheidene alternatieve invalshoeken

zorg voor de vier elementen

intens gebruik van het invallend zonlicht

zorg voor de mens

oeroud gevoel van eenheid

dans met de natuur

levensfilosofie

winterdromen

We zitten weer in de donkerste dagen van het jaar en meerdere crisissen volgen elkaar op. We kunnen bij de pakken gaan zitten en klagen, ongelukkig zijn, maar dat brengt geen zoden aan de dijk. We kunnen beter de handen uit de mouwen steken en er iets aan doen, al is het maar op kleine schaal.

We weten dat we in de opbouw van onze huidige maatschappelijke en landbouwsystemen fouten gemaakt hebben waardoor we nu in een moeilijke situatie verzeild zijn. Niets doen is dan ook het bestendigen van wat de problemen heeft veroorzaakt. Er moet veel veranderen, maar we kunnen beginnen, ook al hebben we soms het gevoel er alleen voor te staan of dat kleine beetjes niet helpen.

In de natuur is de winter de periode van het terugplooien, de energie van de planten trekt zich terug in de grond waar het minder koud is. Alles maakt zich bijna ongemerkt klaar voor het volgende seizoen. Zo kunnen ook wij ons in de winter terugtrekken binnen in de warmte en ons voorbereiden op het volgende seizoen. We dromen weg en maken plannen waarbij we het beter willen doen dan het voorbije jaar. Wellicht hebben we een en ander bijgeleerd door te lezen, een cursus te volgen of gewoon door fouten die we gemaakt hebben. We zoeken uit hoe we het anders gaan aanpakken.

Zoals in een tuin niets groeit zonder zaad, zo zijn dromen de stimulans om dingen te veranderen. De tijdsgeest leert ons dat we minder afhankelijk moeten worden. Dat kunnen we voor een deel van onze voeding door zo veel mogelijk zelf te telen. Zo dragen we meteen bij aan de diversiteit en aan gezonde voeding voor onszelf. Door, vooral plantaardig, biologische voeding te gebruiken leveren we zowel aan onszelf als aan het milieu een belangrijke, positieve bijdrage. Zowel onze immuniteit als die van de natuur wordt erdoor versterkt. Elk beetje is belangrijk. Naast biologische groenten mogen we de wilde kruiden niet vergeten. Die hebben een schat aan inhoudsstoffen die ons ten goede komen.

Dit nummer brengt je de vaste rubrieken: een groente, een kruid, een tuinbewoner, een recept. Het recept gaat deze keer vergezeld van een filmpje om je te laten zien hoe wij dat klaar maken. We hopen dat dit een goed hulpmiddel is.
Het boek dat besproken wordt kan je nog meer bewondering doen krijgen voor planten die veel knapper zijn dan we meestal denken.
De tuinwerkzaamheden komen uitgebreid aan bod in meerdere teksten. De vaste rubriek *tuinwerkzaamheden in een notendop* heeft vanaf nu een vast gedeelte met de activiteiten die elk jaar terugkomen en een deel aangepast aan het voorbije seizoen.
Verder krijg je een zicht op onze dromen en plannen. Zoals steeds is er ook de agenda voor het komende jaar. Die is nog vatbaar voor aanvulling of aanpassing.

Na bijna 25 jaar is de papieren *Sapstroom* vervangen door een meer eigentijdse versie. We hopen je met deze nieuwe vorm van *De Sapstroom* meer en duidelijker informatie te kunnen geven met sprekende beelden en je te blijven inspireren voor een leven dat leven ondersteunt.

Als tip voor de toekomst een uitspraak van Winston Churchill:

'Maak je geen zorgen. Maak plannen.'

We wensen je een inspirerende winter, vol nieuwe plannen en de goesting om er weer in te vliegen na de winter.

inhoudstafel

p. 2 winterdromen
p. 3 inhoudstafel
p. 4 winkel
p. 5 tuinbezoek
p. 7 combineren volgens het systeem van schijnbare chaos
p. 10 kruid: rozemarijn
p. 14 tuinbewoner: smalle weegbree
p. 18 groente: savooikool
p. 20 recept: appelthee
p. 21 boekbespreking *Briljant Groen. De intelligentie van planten.*
p. 22 tuinwerkzaamheden in een notendop, deel 1
p. 23 tuinwerkzaamheden in een notendop, deel 2 (vast gedeelte)
p. 24 het belang van zaden
p. 27 toekomstplannen
p. 28 ervaringen bij Yggdrasil
p. 30 zaden, pootgoed en planten kopen bij Yggdrasil
p. 31 jaarprogramma
p. 32 lidmaatschap Yggdrasil
p. 33 een stukje poëzie
p. 34 De Sapstroom

winkel

Kerst- en nieuwjaarsperiode

De winkel zal open zijn volgens
de gewone openingsuren.

groenten – kruiden – fruit

basisproducten voeding

fruitsap – alcoholische dranken

meel – brood

zuivel

zaai– en plantgoed

doorlevende kruiden in pot

ecologische was– en onderhoudsproducten

verzorgingsproducten

Op bestelling kunnen ook andere bioproducten zoals

vlees en vleesvervangers

verkregen worden.

Hoe bestellen ?

- U kan gewoon **tijdens de openingsuren langskomen**. Dan kiest u uit het aanwezige aanbod.
- U kan vooraf per e-mail **bestellen**. Op het afgesproken moment staat de bestelling dan klaar.

U kan zich inschrijven op **yggdra.be/prognose**, dan krijg je wekelijks op dinsdagochtend het aanbod en de prognose van groenten, fruit en de bestellijst van het brood.

Het is interessant voor alle partijen als u zoveel mogelijk vooraf bestelt, liefst voor woensdagavond om 21u. Dan kan Frank veel gerichter inkopen, u hebt wat u wenst en hij heeft niet teveel overschotten. Brood is te bestellen ten laatste tot woensdagavond.

Frank Anrijs: 0468/ 17 75 86

E-mail: winkel@yggdra.be

Rondleiding

Een rondleiding in de tuin van Yggdrasil kan op afspraak, alle dagen behalve op zondag.
Een rondleiding duurt ongeveer twee uur en is bedoeld als een eerste kennismaking met permacultuur.
Nadien is er gelegenheid om iets te drinken als men dat wenst.

Wie graag met een groep een geleid tuinbezoek wil brengen aan Yggdrasil kan hiervoor een afspraak maken. Prijs: 110,00 euro (BTW inbegrepen) bij minimum 10 aanwezigen. Bij minder aanwezigen is de prijs 150,00 euro.

Individuele bezoeken zijn niet mogelijk, behalve op de door ons georganiseerde rondleidingen.

Omdat er ondertussen zoveel te zien en te vertellen is, organiseren we vijfmaal per jaar een thematische rondleiding.

Voor 2023:

18 maart: structuur van de tuin door Kurt Vandommele
24 juni: voedsel kweken volgens permacultuurprincipes door Kurt Vandommele
19 augustus: kennismaking met permacultuur door Marc van Hummelen
23 september: wat planten voor ons doen door Lucrèce Roegiers
21 oktober: energie in de tuin door Marc van Hummelen

Rondleiding 18 maart 2023

opbouw en structuur van onze permacultuurtuin

In de maand maart ga je geen tuin bezoeken omwille van de planten. Daar zijn natuurlijk al de voorjaars-bloeiers maar in zijn geheel staat de tuin er meestal nog erg kaal bij.
Toch is er op dat moment al heel wat te vertellen en te zien in verband met de structuur van de tuin. We hebben het hierbij dan over de grote structuur als vertrekpunt. Daarna laten we onze blik steeds meer naar details gaan. Het gaat hierbij niet om de moestuin maar om de tuin in zijn geheel, met zijn vele facetten en mogelijkheden. Het gaat er hem vooral om wat je waar kan voorzien en waarom. Hierbij hoort ook welke planten je met diverse doeleinden kan aanplanten.
Dit onderwerp kan in de gewone rondleidingen, die als kennismaking bedoeld zijn, nauwelijks of niet aan bod komen maar is toch belangrijk bij de aanleg van je tuin.

Voorzie kledij aangepast aan het weer dat voorspeld wordt, we zijn immers overwegend buiten.

Een rondleiding duurt van 14.00 u. tot ongeveer 16.00 u.
De rondleiding kost € 7,00 per persoon.

Er kunnen per rondleiding maximum 25 personen deelnemen.

Inschrijving via de website: Rondleidingen

Bovenaanzicht Yggdrasil ↓

combineren volgens het systeem van schijnbare chaos

Frank Anrijs

De winter begint, tijd dus om de balans op te maken van het afgelopen jaar, tijd ook om te kijken welke soorten je houdt en welke soorten je vervangt. Tijd dus om te starten met je planning voor volgende jaar.
Het systeem waarmee wij combineren is een doorgedreven combinatiesysteem, wij noemen het, door het uitzicht in de zomer, het systeem van schijnbare chaos.
Als je start met het maken van je planning lijkt het misschien een ongelooflijke opdracht om al je groenten doorheen het seizoen in je planning te verwerken: voorteelten, hoofdteelten, nateelten, winterteelten, korte teelten ... Hoe kan je dit allemaal plannen, zeker als alles zo door elkaar staat?

combinatie half mei ↑

Perfectie bestaat niet

Misschien beginnen met te zeggen dat perfectie niet bestaat. Ook bij ons niet. Verre van zelfs. Onze combinaties voldoen zeker niet altijd aan alle voorwaarden, en dat moet ook niet. Het idee is dat je combineert en hoe intensiever dat gebeurt, hoe beter. Soms lijkt een eiland perfect ingevuld, soms totaal niet, maar het geheel van deze combinaties doorheen je volledige tuin is meer dan goed genoeg.
Het systeem van schijnbare chaos zorgt ervoor dat je enkel in het voorjaar een uitgebreide planning maakt. Enkel wat je de eerste keer op een bed zaait en plant staat op papier, de rest van het jaar pak je het anders aan.

zelfde teeltbed einde juni ←

De dimensie tijd

De dimensie tijd kan een grote invloed hebben op het rendement van je moestuin. Waarschijnlijk niet onbelangrijk wanneer je groenten kweekt, want meestal streef je toch naar een zo groot mogelijke opbrengst! Wanneer je een klassieke planning maakt, dan maak je die voor het hele seizoen: voor-, hoofd- en nateelten staan er allemaal op.
In een gangbaar systeem oogst je eerst je hoofdteelt en daarna zaai of plant je een nateelt of groenbemester. In het systeem van schijnbare chaos plant je al nateelten zodra er ruimte vrijkomt! Dat kan al vroeg op het jaar zijn. Je wacht zeker niet tot je rij met prei, rapen of selder volledig geoogst is. Een voordeel van het systeem van schijnbare chaos is dat het heel flexibel is. Dat maakt het ook eenvoudig, vlot toepasbaar én het verhoogt je opbrengst.

Hoe ga je te werk?

In de winter maak je een planning voor de eerste teelten waarmee je je bedden volplant. Voor de nateelten maak je geen planning meer. Anders wordt het direct ingewikkeld, vooral ook omdat het moeilijk te voorspellen is wanneer een rij groenten geoogst wordt. Door omstandigheden (een koud voorjaar, te laat gezaaid, een droge periode) verschuift de oogst van een groente soms sterk naar voren of naar achteren. Dat brengt je moeizaam uitgewerkte planning in gevaar waardoor je vastloopt met je teeltopvolging. En geloof me, zo is het elk jaar met nateelten!

Het is veel eenvoudiger om geen gedetailleerde planning te maken voor de periode vanaf juli. Schrijf op wat je allemaal wil zaaien en planten in die periode, maar leg nog geen plaats vast. Bij het systeem van schijnbare chaos is het betrekkelijk eenvoudig om bij te zaaien en bij te planten zonder planning.

Begin juni zit ongeveer alles in de grond: zowel vroege soorten als zonnekloppers zijn aangeplant en je bent zelfs hier en daar al aan het oogsten. Oogsten betekent dat er plaats vrijkomt, plaats die je opnieuw kan benutten met een nieuwe groente. Je wacht zeker niet tot een rij helemaal geoogst is, je kan direct beginnen met op vrijgekomen plekken te zaaien en te planten. Heb je bijvoorbeeld een rij sla geplant of radijzen gezaaid, dan oogst je hier een tijdje van. Je krijgt dan her en der een gat in de rij of er komt een stukje van enkele tientallen centimeters vrij.
Heb je op je lijstje iets staan dat rond deze periode gezaaid mag worden, dan kan je de vrije plaats opvullen. Kijk of de criteria kloppen: grootte, geur, kleur en vorm en je kan aan de slag. Voor het planten heb je een beetje voorbereiding nodig. Indien je plantgoed aankoopt is het eenvoudig: heb je plaats vrij, dan rij je naar de winkel en koop je wat je wil planten. Je loopt daarna met je plantjes door de moestuin en waar er plaats vrij is en de regels (grotendeels) van toepassing zijn, kan je planten.

voorzaaien in perskluitjes↑

Kweek je je planten zelf op, dan verloopt het ideale scenario als volgt: elke twee tot drie weken maak je enkele bakken klaar met gevulde potjes of perskluitjes. Hierin zaai je wat je de volgende weken wilt uitplanten: sla, bietjes, kolen, peterselie ... alles wat je wil eten. Deze plantjes komen op, ondertussen heb je geoogst en is er in je tuin plaats vrijgekomen. Je loopt met je bakken door de moestuin en plant waar er plaats vrij is. Op die manier houd je je moestuin stampvol met groenten, groeit er altijd overal wel iets en gebruik je je oppervlakte maximaal. Waarschijnlijk heb je regelmatig wat te veel voorgezaaid, maar dat is geen probleem. Er is altijd wel je buurman of medetuinier die wat groenteplanten kan gebruiken en zelf iets te veel heeft voorgezaaid wat jij dan kan gebruiken.

voorgezaaide sla →

Lukt het altijd om juist te combineren?

Wanneer je in de late zomer en het najaar bijplant en -zaait, heb je vaak een beperkt aantal soorten die je nog kan gebruiken. Het wordt dan moeilijker om nog voldoende afwisseling te vinden om te voldoen aan alle criteria. In het late najaar kan je nog veldsla en winterpostelein uitplanten, veel mogelijkheden om hierin te combineren zijn er echter niet. Allebei groen, allebei klein en oppervlakkig groeiend.

Daarnaast staan er waarschijnlijk wel nog andijvie, suikertop, ijsbergsla, snijbiet in kleuren, boerenkool in groen en paars, purperrode bladkool en nog wat andere groenten in de tuin. Ze geven nog enige diversiteit in kleur, geur en vorm, maar steeds perfect combineren zal niet lukken.

Ik probeer altijd om de combinaties van het voorjaar zo goed mogelijk uit te werken, in de zomer en het najaar wijk je er almaar verder van af, enkel en alleen omdat je veel beperkter bent in mogelijkheden. Is dat een probleem? Ik vind van niet en ik merk in de tuin dat het goed lukt.

Combineren in het najaar?

Je moet in je achterhoofd houden hoe je plaaginsecten leven en denken. Zij zijn vooral in het voorjaar en de zomer actief, in de herfst denken ze niet meer aan voortplanten maar eerder aan het vinden van een overwinteringsplek. De noodzaak om zeer doorgedreven te combineren is kleiner. Combineren blijft uiteraard belangrijk, maar lukt het niet perfect om de vier regels te volgen, dan is dat zo. Zolang je maar blijft combineren.

combinatieteelt in de herfst

kruid: rozemarijn
rozemarijn Salvia rosmarinus
lipbloemenfamilie

Naam

Tot 2017 was de wetenschappelijke naam van rozemarijn *Rosmarinus officinalis.* De term 'officinalis' betekent dat het kruid vroeger medicinaal gebruikt is.

De huidige, wetenschappelijke naam, *Salvia rosmarinus,* wijst erop dat rozemarijn ingedeeld is bij het geslacht *Salvia* bij de lipbloemenfamilie.

De naam rozemarijn komt van de Latijnse woorden 'ros' = dauw en 'marinus' = van de zee. Dit verwijst naar de oorspronkelijke biotoop van de plant: op de rotsen langs de Middellandse zee. Rozemarijn is oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Europa en Klein-Azië.

← bloeiende rozemarijn

Portret

Rozemarijn is een doorlevend en groenblijvend, heesterachtig kruid dat elk jaar de oudere takken steeds verder laat verhouten. Enkel de eenjarige takjes zijn niet houtig.

Rozemarijn heeft fijne, stevige blaadjes die lichtjes omgekruld zijn aan de randen. Ze doen enigszins denken aan dennennaalden want ze zijn net als dennennaalden wat leerachtig of harsachtig. Bovenaan zijn ze groen, onderaan grijsachtig. Vroeg in het jaar, soms nog in de winter, tooit rozemarijn zich met lichtblauwe bloemetjes die in trossen groeien op een korte twijg in de bladoksels. De bloemetjes kunnen ook witachtig zijn. Rozemarijn wordt tot anderhalve meter hoog.

winterse rozemarijn ↑

Standplaats

De vorm van het blad laat al vermoeden dat de plant goed tegen droogte bestand is. De fijne, verharde naalden zorgen ervoor dat de plant niet veel vocht verdampt. Ze houdt ook niet van een natte standplaats. Gezien haar herkomst vraagt ze een standplaats in volle zon en beschut tegen koude en vooral tegen koude wind, liefst in goed doorlatende, zanderige of steenachtige, kalkrijke grond. Bij zachte winters overleeft ze buiten. Bij strenge winters is het belangrijk dat ze een goede noord-oostbeschutting heeft en geen natte voeten. Het gevaar bestaat wel in strenge winters dat ze afvriest. De laatste jaren zijn de winters hier niet meer streng geweest en was er geen gevaar voor afvriezen.

Rozemarijn voelt zich goed in het gezelschap van salie. Ze verspreidt een heerlijke geur, vooral in volle zon die zorgt voor de uitwaseming van de etherische olie.

Vermeerdering

Je kan rozemarijn voortkweken door scheuren, afleggen of stekken. Het stekken gebeurt in april-mei maar kan ook in september. Je scheurt een jong takje af met een hiel of je snijdt de onderkant schuin af met een scherp mes.

een hielstek afscheuren van de plant ↑

Alle blaadjes, op de bovenste 2-3 na, haal je weg zodat de plant niet te veel vocht moet ophalen. De stekken van 10-15 cm gaan de grond in tot aan de bovenste blaadjes. Zet ze op een beschaduwde plaats. In september of in het voorjaar kan je dan uitplanten op een zonnige plaats.

de blaadjes afritsen →

Naast smalle weegbree is de grote weegbree, *Plantago major*, ook lid van deze familie en spontaan aanwezig in vele tuinen. Hertshoornweegbree, *Plantago coronopus,* daarentegen groeit spontaan enkel aan zee. Ondertussen wordt deze laatste aangeboden door zaadhuizen als bladgroente.

Herkomst en naam

Smalle weegbree is inheems in Europa, West-Azië en Noord-Afrika. Doorheen de jaren is weegbree verspreid over zowat alle continenten.
Het eerste deel van de wetenschappelijke naam is gevormd met de Latijnse woorden 'planta (pedis)' dat voetzool betekent en 'ago' dat 'ik stuur' wil zeggen. Deze naam is geïnspireerd door de grote weegbree waarvan de brede bladeren dicht tegen de grond liggen en doen denken aan een voetzool.
'*Lanceolata'* verwijst naar de smalle lancetvormige bladeren van de smalle weegbree.

De Nederlandse naam weegbree verwijst naar het feit dat deze plant veel voorkomt langs wegen (weeg = weg), bree verwijst weer naar het brede blad van de grote weegbree. Een legende vertelt dat lang geleden een meisje op haar geliefde wachtte langs een karrenweg. Jaren verstreken maar hij kwam niet opdagen. Van verdriet veranderde het meisje in een weegbreeplant die nog steeds staat te wachten langs de weg. Weegbree, vooral de grote, verdraagt heel goed betreding.

Het woord 'smalle' verwijst naar het veel smallere blad.

Door het algemeen voorkomen van de plant in de omgeving van mensen is het niet te verwonderen dat ze medicinaal gebruikt werd en dat er heel veel volksnamen zijn voor de weegbree.

Portret

Smalle weegbree is een doorlevende plant die zich ook kwistig uitzaait. Ze heeft een penwortel waardoor ze stevig verankerd zit in de grond. Smalle weegbree is een elegante verschijning: ze is slank en kan tot 60 centimeter hoog worden. Ze heeft smalle, donkergroene bladeren waarvan de nerven parallel lopen en aan de onderkant van het blad uitstulpen. Dit is een goed herkenningsmiddel, er zijn immers zeer weinig planten waarvan de nerven zo parallel lopen. De bladrand is gaaf maar behaard.

De bladeren vertrekken vanuit een rozet en in het midden ontwikkelt zich een bladerloze, gegroefde bloemstengel die er in een licht gebogen lijn een eind bovenuit komt. Bovenop verschijnt een bloei-aar die tot vijf centimeter lang kan worden. De bloei gaat in kransen van onder naar boven. Eerst verschijnen de onopvallende, bruine vrouwelijke bloemetjes, gevolgd door de mannelijke. De witte meeldraden steken ver uit de bloem, waardoor ze opvallen en windbestuiving gemakkelijk kan. De bloeitijd loopt van de voorzomer tot in de herfst.

Na de bevruchting kleurt de aar bruin. De vrucht is een eironde doosvrucht en bevat twee langwerpige, ovale, gladde en bruine zaden van ongeveer een millimeter lang. Meestal is het de wind, die ervoor zorgt dat de doosvruchten hun deksels afwerpen en zo de talloze zaden naar buiten slingeren.
Zodra een zaadje vochtig wordt, scheidt het een slijmstof af en wordt de buitenste laag van de zaadhuid

haartjes op smalle weegbree ↑

smalle weegbree in bloei ↑

kleverig. Daardoor blijft het gemakkelijk overal aan vastkleven, zoals aan poten en voeten. De plant werd zo naar Amerika gebracht waar de Indianen ze de 'voetafdruk van de blanke' noemden.

Standplaats

Smalle weegbree groeit graag in voedselrijke en vochtige bodems, in bermen, langs wegen, in grasland, maar ook tussen stoeptegels, in laagland en in de bergen tot tweeduizend meter hoog.

Functie in de tuin

Smalle weegbree is waardplant voor een aantal dagvlinders zoals de veldparelmoervlinder, bosparelmoervlinder. Beide vlindersoorten zijn ernstig bedreigd.

Maar niet alle rupsen houden van de smaak. In 1977 werd een onderzoek gedaan naar de desinfecterende eigenschappen van de bladeren van de weegbree. Perssap van het blad van de smalle weegbree bleek een antibacteriële werking te hebben. Dit heeft te maken met inhoudsstoffen als bescherming tegen herbivoren en plantenparasieten. Zo zorgt onder andere de inhoudsstof aucubine ervoor dat de rupsen van de nachtvlinder de 'plakker' de plant niet smakelijk vinden en zelfs bij lage concentraties remt ze de groei af door giftigheid.

Anderzijds zijn er ook rupsen die de weegbree wel eten en de giftige stoffen opstapelen waardoor ze onaangenaam worden voor vogels. Bovendien hebben ze een opvallende kleur waardoor vogels geen tweede keer proberen zo'n rups te eten.

Gebruik

Voedselplant
Uit archeologische vondsten zou blijken dat de plant 12.000 jaar geleden al gebruikt werd als voedselplant in Koerdistan.

De jonge, malse blaadjes kan je door de sla doen, best dwars op de nerven in kleine stukjes gesneden. Ook de malse bloemknoppen, de zaden en de wortels zijn eetbaar. Het is een van de vele wilde kruiden, die een belangrijke bijdrage leveren aan onze gezondheid. Wilde kruiden zijn niet doorgeselecteerd naar een minder bittere smaak en een grote opbrengst; daardoor bevatten ze veel meer mineralen, vitaminen en fytonutriënten waaronder antioxidanten.

Voor sommige dieren is het een gegeerde voedselplant. Konijnen en andere kleine knagers houden van de bladeren, zaadetende vogels zoals putters, vinken, mussen en groenlingen eten de zaadjes.

Medicinaal

Van de verschillende soorten weegbree wordt de smalle weegbree het meest medicinaal gebruikt omdat deze de meest werkzame is.
In de Oudheid werd smalle weegbree gebruikt als middel bij beten en steken en slecht genezende wonden.

De hele verdere geschiedenis door wordt ze aangeprezen voor allerlei kwaaltjes zoals verzweringen, verstuikingen, wonden en later ook bij problemen met de luchtwegen.

Volgens Maria Treben wordt zowel smalle als grote weegbree in de eerste plaats gebruikt tegen alle ademhalingsziektes. Grote weegbree werkt iets minder krachtig.

Het is interessant een aantal plantjes dichtbij in de tuin te hebben. Smalle weegbree is een heel goed wondmiddel. Vroeger gebruikte ik het voor de kinderen als eerste hulp bij kleine ongevalletjes en pijntjes. Het werkt ontsmettend en helend. Smalle weegbree heeft immers desinfecterende, bloedstelpende en samentrekkende eigenschappen en bevat antibiotica. Het beste kan je jonge blaadjes kneuzen om op een klein wondje te leggen. Het geneest zonder litteken achter te laten.

Bij hoest kan smalle weegbree gebruikt worden als thee of als siroop die verzachtend en helend werkt onder andere door de slijmstoffen.

smalle weegbree met bloeiende aren

In homeopathie schrijft men Plantago-tinctuur voor bij oorontsteking.

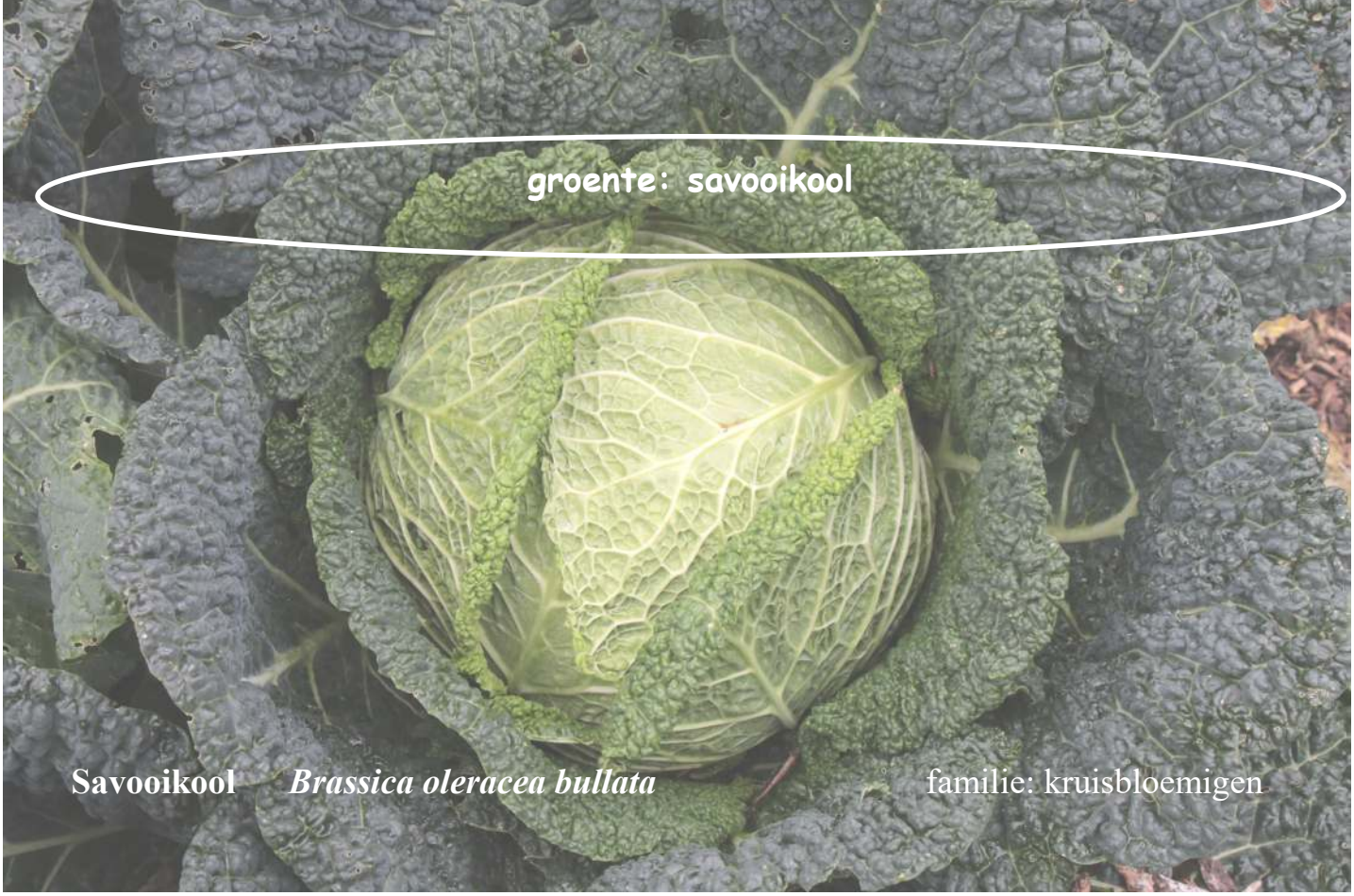

De savooikool behoort tot de sluitkolen evenals witte kool, spitskool en rode kool.

Herkomst

Kool is een van de oudste groentegewassen, afkomstig uit Klein-Azië en het Middellandse Zeegebied. Oorspronkelijk was het een tamelijk losse bladkool. De vaste, gesloten kool verschijnt pas rond 800 na Christus.
De naam kool komt van het Griekse *kaulos* dat stengel betekent. De kolen groeien namelijk op één stengel en de oorspronkelijke kolen hadden een stengel die vrij hoog kon worden.

Portret

Savooikool, ook soms groene kool genoemd, is een tweejarige plant die we in het eerste jaar oogsten. Ze heeft een breed en diep wortelstelsel. Savooikool is een sluitkool, maar ze stamt af van een meer oorspronkelijke kool die enkel uit een stengel met losse bladeren bestaat. Door selectie is het nu een kool met een eerder korte stengel. De buitenste bladeren staan nog wijduit maar door de inkorting van de stengel staan alle volgende bladeren dichtbij elkaar en groeien heel sterk in elkaar vervlochten zodat ze een ronde of spitse kop vormen. Savooikolen hebben een minder gesloten kop dan de andere sluitkolen zoals rode en witte kool. De bladeren van savooikool zijn groen of geel, gekruld en hobbelig. Die hobbels zouden ontstaan omdat het bladmoes zich sneller ontwikkelt dan de bladnerven.
Als je de kool laat overwinteren in volle grond, kan je de kool zelf niet meer gebruiken maar ze gaat bloeien in april van het volgende jaar. Je tuin is dan getooid met ruikers eetbare bloemen, want ook de bloemen van kolen zijn eetbaar. De zaden zijn klein en rond.

Standplaats en teelt

Savooikool houdt, zoals alle kolen, van een voedzame maar goed doorlatende grond en van een goede bodembedekking. Behalve

← savooikool met open kop

zaaien, planten en mulchen vragen kolen niet veel aandacht.
Als je de kool oogst door ze bovengronds af te snijden, komen er nieuwe kooltjes aan de stronk. Die blijven meestal iets kleiner maar dat is vaak voldoende, zeker als je ze rauw wil eten.

Kolen vragen een lange groeitijd. Wil je zelf zaaien dan doe je dat best op een beschutte plaats in maart. De vroege rassen kan je dan oogsten in juli - augustus, de late rassen in september. Van zodra de plantjes twee blaadjes hebben boven de kiemblaadjes kan je ze verspenen en uitplanten. Het uitplanten gebeurt best omstreeks half mei. Je kan ook plantgoed kopen om uit te planten.

Kolen hebben veel ruimte nodig. In ons systeem zetten we ze op 40 cm van elkaar in de golvende rijen. In het begin kan je er nog een sla of een andere groente, die je snel gaat oogsten, dichtbij zetten maar na enige tijd neemt de kool ruim plaats in door haar buitenste bladeren die zich wijd uitspreiden. Kolen gaan ook vaak liggen waardoor ze soms erg dichtbij de buurplanten komen. Je kan savooikolen in de rij mengen met rode kolen, witte kolen of spitskolen. Deze kolen worden meestal het vroegst geoogst zodat nog een nateelt mogelijk is maar het hangt uiteraard ook af van het ras.
Savooikool is van alle sluitkolen het best bestand tegen kou, als ze maar geen natte voeten heeft.

Rassen

In het boek van Stappaerts *Praktische leergang over groenteteelt,* waarvan de eerste druk verscheen in 1923, worden zes vroege rassen, zeven zomerrassen en zeven winterrassen van savooikolen vermeld. Een aantal hiervan met een naam die naar een Belgische plaats verwijst zoals ‘kortstammige savooikool van Brussel’, ‘Roosje van België’ en ‘Brusselse winter savooikool’.
Bekijk je nu het aanbod van de (biologische) zaadhandel, dan kom je aan twee of vier rassen maximaal. De keuze is dus veel beperkter dan honderd jaar geleden!

Gebruik

Keuken
Kolen zijn een belangrijke wintergroente. Vooreerst zijn het goede leveranciers van vit. C wat niet te onderschatten is in deze periode van het jaar. De vit. C is natuurlijk het hoogst wanneer je de kool rauw eet. Bovendien zijn ze dan makkelijker verteerbaar. Hoe langer je ze kookt hoe meer de aanwezige zwavel verbindingen aangaat die de kool moeilijk verteerbaar maken. Savooikool bevat ook veel vitamine K, calcium en foliumzuur (vitamine B11) en een hoog gehalte aan vezels.

Medicinaal
De zwavelhoudende stoffen in de kruisbloemigen, waartoe savooikool behoort, werken wellicht preventief tegen kanker.
Kool bevat ook een anti-ulcusfactor of anti-zweer-factor. Het zou kunnen dat ze daardoor zo effectief is bij allerlei zweer– en ettertoestanden. Maar wetenschappelijk heeft men nog niet kunnen achterhalen hoe kool nu precies werkt.
Maar dat ze werkt blijkt reeds honderden jaren. We weten dat de Grieken het koolblad al als een belangrijk geneeskruid beschouwden. Het wordt vooral gebruikt om zijn pijnstillende en huid reinigende werking. Maar de werking gaat ook verder. Bij zweren of huidzwellingen is er snel resultaat omdat de gifstoffen dichtbij de oppervlakte liggen. Het koolblad heeft een trekkende werking en haalt zo de gifstoffen uit het lichaam.

Functie in de tuin

Verschillende witjes zoals het groot koolwitje, het klein koolwitje en het klein geaderd witje zijn vlinders die hun eitjes graag afzetten op koolplanten. We houden niet van hun rupsen, maar zonder rupsen, geen vlinders! Werk je met mulch en combineer je de groenten volgens het systeem van schijnbare chaos, dan is er nauwelijks schade van koolwitjes. Met dank ook aan de vogels!

← koolwitje op kruisbloemige

Appelthee

Een heerlijke, verwarmende thee voor de wintermaanden. Je kan dit drankje het best maken met rijpe appelen. Hoe meer verschillende variëteiten, hoe beter de smaak. Je kan hiervoor ook gevallen appelen gebruiken.

enkele appelen, liefst van een verschillende variëteit en rijp - water - 1 kaneelstokje

Doe koud water in een kookpan.
Maak de appelen schoon, haal het klokhuis eruit, maar behoud de schil.
Snij de appelen in schijven of in stukken en doe ze samen met het kaneelstokje in het koude water.
Doe appelen in de pan totdat het water tot boven reikt.
Breng het langzaam aan de kook en laat minstens een kwartier trekken.
Laat het niet doorkoken, want dan wordt het troebel.
Giet alles door een zeef en drink het warm op.
Afgekoeld is het ook lekker.

Geniet ervan!

boekbespreking

Briljant Groen. De intelligentie van planten, Stefano Mancus & Alessandra Viola, (2017) ISBN 978 90 5936 709 8

Lange tijd was men in het Westen overtuigd dat planten levenloze wezens waren. Maar daar komt sinds enkele decennia steeds meer verandering in. Het aantal boeken waarin over intelligentie van planten geschreven wordt is de laatste jaren voortdurend toegenomen. Een van die boeken is *Briljant Groen.* met als ondertitel *De intelligentie van planten.*
Stefano Mancuso is hoogleraar aan de universiteit van Florence en dé expert op het gebied van plantengedrag en -intelligentie. Alessandra Viola is wetenschapsjournaliste.

De oorzaak van het idee dat planten waardeloos en levenloos zijn, zoekt Stefano Mancuso in de houding en opvattingen van de monotheïstische godsdiensten, in stand gehouden door de eeuwenlange invloed van het Aristotelische denken. Darwin verhief planten tot de levende wezens en zijn zoon zal de discussie uitlokken in de wetenschappelijke wereld. Toch bleven onderzoeken aangaande planten steeds op de achtergrond, dieren waren belangrijker. En nog steeds staan planten op de onderste trede, ondanks het feit dat ons leven volledig afhankelijk is van planten.

De rest van het boek is gewijd aan de uitgebreide kunde en activiteiten van planten die op vele terreinen beter scoren dan mensen. Aan het einde doet hij een oproep om werk te maken van de rechten van planten, zoals men daar sinds enkele decennia aan begonnen is voor dieren.

Het is een fascinerend boek, heel boeiend om te lezen waardoor je niet anders kan dan bewondering opbrengen voor die fantastische wezens die planten zijn.
Een echte aanrader!

tuinwerkzaamheden in een notendop
deel 1

Het koude seizoen is weer aangebroken.

De herfst is dit jaar wel heel speciaal geweest. Na een lange, droge en hete zomer zorgde de welkome regen voor een uitbarsting van groen. Alle zaden die de hele zomer gewacht hadden op wat vocht, kwamen als jonge sprietjes tevoorschijn. Het werd een zee van groen en door de aanhoudende warmte — de koude wou maar niet komen — bleef alles doorgroeien. Van een aantal planten vonden we dat fijn zoals de paprika's die maar bleven groeien en kleuren, de vele bloemen die zelfs half december nog de tuin kleurden.
Anderzijds zijn er wel een aantal planten die door de droogte te laat in bloei zijn gegaan en die hun vruchten niet meer tijdig konden laten rijpen. Ananaskers leverde veel vruchtjes, maar er werden er slechts enkele rijp. Veel planten zijn uitbundig gegroeid maar hebben slechts beperkt zaden aangemaakt. De Oost-Indische kers heeft zich getooid met gigantische bladeren en vrij veel bloemen, maar zaadjes zijn bijna niet te vinden. De Afrikaantjes zijn hoog geworden met veel bloemen, maar nauwelijks rijp zaad.

Alles bij elkaar is het weer een seizoen geweest dat, ondanks de kuren, heel wat voedsel heeft opgeleverd. Dankzij de droogte en warmte was er geen schijn van fytoftora, de aardappeloogst was uitstekend. In het begin van het seizoen waren de slakken wel duidelijk aanwezig en vele ervan hebben zich nadien te goed gedaan en verscholen in de aardappelen waarin ze gaten gemaakt hebben. Rabarber, erwten en boontjes deden het goed, later ook de selder en warmoes. De paprika's en chilipepers bleven maar voortdoen. Mooie oogst! Ook de tomaten waren behoorlijk van opbrengst, maar de bovenste trossen waren minder bevrucht als gevolg van de hitte.
De pompoenen hebben het bij ons niet zo goed gedaan, vooral door slakkenvraat in het begin en nadien door de droogte. De aardperen hebben een langere groeitijd gehad dan gewoonlijk en hebben zelfs gebloeid. De oogst is mooi.

Het kleinfruit is ook goed geweest, enkel de braambessen hebben eventjes last gehad van de warmte, maar uiteindelijk konden er wel heel wat geoogst worden. Appelen en peren waren er voldoende, behalve de late rassen van appelen, die waren helemaal niet bevrucht, wellicht is de bloesem afgevroren. Kweeperen waren minder in aantal, maar ze waren des te groter. De amandeloogst was een meevaller, net als de okkernotenoogst. Dit jaar was er veel minder aantasting van de noten.
De late groenten zoals andijvie, radicchio, groenlof hebben genoten van het vocht en de warmte. Vorige winter kwam tot onze verbazing nergens op ons terrein winterpostelein op, net als kleine veldkers, twee welkome gasten in de winterse slamengeling. Nu verschijnen ze overal massaal. Heel raar!

In het voorjaar waren er weinig of geen jongen bij de uilen bij gebrek aan knaagdieren en of die laatste geprofiteerd hebben van de terugval bij de uilen! De laatste jaren hadden we nog maar nauwelijks last van woelratten, ook deze lente niet, maar vanaf het tweede deel van het seizoen waren ze overduidelijk aanwezig en nog steeds. Laten de uilen maar weer jongen kweken volgend jaar.

De keerzijde van de lange nazomer is dat het maar moeilijk was om aan de herfstactiviteiten te beginnen. Er bleven maar planten, groenten en kruiden de teeltbedden vullen. De bladeren wilden maar niet vallen, er was dus ook geen mulch. Het resultaat is dat we half december nog bezig zijn met mulch maaien, teeltbedden afdekken en dat terwijl de dagen wel erg kort worden en de wilde kruiden nog vlot hun gang gaan. Ondertussen is het nu wel gaan vriezen en heeft de tuin zijn winterkleed aangetrokken.

De winterwerkzaamheden zoals houtkanten afzetten zijn ondertussen ook volop aan de gang, van winterrust nog geen sprake. Toch moet de zaadvoorraad bekeken worden en bestellingen gedaan om na de winter van start te kunnen gaan. Gelukkig zijn de avonden lang en is er daardoor wel tijd om te lezen.

Vaste werkzaamheden voor dit seizoen kan je lezen in deel 2 van de werkzaamheden op de volgende pagina.

tuinwerkzaamheden in een notendop
deel 2

Zaaien

Februari
Koude bak/serre: sla, prei, ajuin, kolen, spinazie, wortelen
Binnen**:** meloen, aubergine, paprika en tomaten (minstens 20°C), selder
Maart
Volle grond: eventueel: spinazie, peterselie, kervel, tuinkers, radijs, rode biet, raap, zaaiajuin, spruitkool

Planten

Februari:
Volle grond: plantajuin, sjalot en aardpeer (als de els stuifmeel laat vliegen)
Maart:
Volle grond: ajuin, sjalot, erwten, vroege aardappelen, tuinbonen

Oogsten

Volle grond
veldsla, winterpostelein, lepelblad, aardperen, spruitjes, boerenkool, eeuwig moes en andere kolen
tijm, salie, mierikswortel, winterkers, kleine veldkers
Serre of koude kas
andijvie, groenlof, roodlof, radicchio, bladkool, Chinese mosterd, winterpostelein, veldsla

Bewaren

knolselder, rammenas, wortelen, rode biet, pastinaak (inkuilen)

Snoeien

De gehele winterperiode:
Bessenstruiken: als het niet vriest
Houtkant afzetten om struiken te verjongen
Bomen en struiken planten

Andere
Stekken maken van bessen en vijgen
Onderhoud van de materialen
Planning opmaken en zaai– en plantgoed bestellen

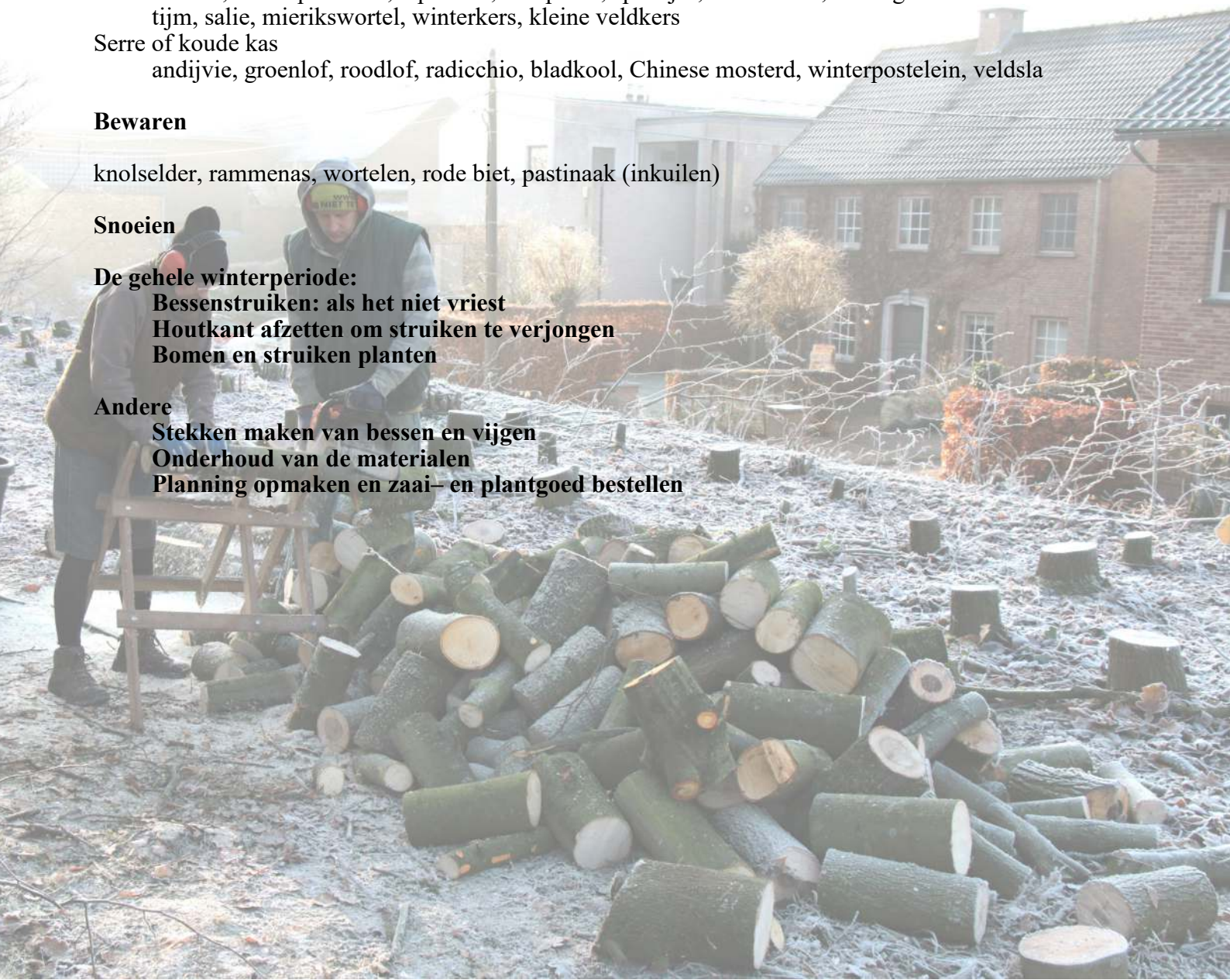

zaden van rode tuinmelde ↑

Industriële zaden

Wellicht weet je wel dat de zadensector in handen is van slechts enkele grote multinationals die zowel productie en verkoop van zaden als productie en verkoop van kunstmest en pesticiden beheren. De zaden zijn steeds meer gemanipuleerd in functie van een grotere opbrengst en om onze smaak steeds verder weg te leiden van bitter naar zoet.
Die ver doorgedreven selecties gaan ten koste van de weerstand die planten reeds miljoenen jaren hebben opgebouwd in hun evolutie als antwoord op veranderingen in klimaat, bodem, bedreigingen door ziektes en vraat …

Dit betekent dat de planten van industriële teelt niet meer in staat zijn zichzelf te verdedigen en nood hebben aan de pesticiden die dezelfde bedrijven verkopen. De levensvormen die bedreigd worden door de pesticiden geraken na enige tijd telkens immuun en nieuwe, sterkere pesticiden zijn nodig. Omdat de natuur zo flexibel is, biedt die steeds een antwoord. Om nieuwe verdedigingsmiddelen te vinden doet men een beroep op oude rassen, wereldwijd, die in hun immuunsysteem verschillende verdedigingslinies en -middelen hebben opgebouwd.

Het probleem dat zich stilaan stelt is dat heel veel van die oude rassen verdwenen zijn door het vrijmaken van gronden voor de monoculturen. Monocultuur van identieke planten, die bovendien een verzwakt immuunsysteem hebben, zorgt er bovendien voor dat een plaaginsect, bacterie of virus zich ongebreideld kan vermenigvuldigen. Op die manier vallen producten massaal weg, met alle maatschappelijke, economische en voedselproblemen tot gevolg.

Bananen als voorbeeld

De internationale markt van bananen wordt gedomineerd door de *Cavendish*, een goedkoop, alom vertegenwoordigd en supergespecialiseerd ras. Dit ras is zo gespecialiseerd dat het van overal naar overal kan getransporteerd worden en er nog goed uitziet als het in de supermarkt ligt, en nog goedkoop is ook.

Alle kenmerken die hiervoor zorgen zijn in elke *Cavendish* banaan aanwezig omdat elke banaan een kloon is. Een kloon betekent dat elke plant genetisch volkomen gelijk is. Dat is meteen ook de zwakte. Die banaan kan niet mee evolueren met de omstandigheden en het immuunsysteem ervan kan zich niet aanpassen aan nieuwe bedreigingen, iets wat elke wilde variëteit wel kan.

Vanaf halfweg de twintigste eeuw heeft de *Cavendish* het roer overgenomen van 'Big Mike', de eerste banaan die wereldwijd in monocultuur werd geteeld en zo goed als volledig was weggevallen door een ziekte die niet te temmen was.

Dit verhaal van het verdwijnen van een ras is zich nu aan het herhalen met de *Cavendish,* die niet immuun is voor de nieuwe ziektemaker. De verspreiding van de plaag begon in China in de jaren 1990 en heeft zich wereldwijd verspreid.

↑ bananenteelt

De logische oplossing ligt in het aanplanten van bananen op kleine schaal, vertrekkend van wilde rassen die zich wel kunnen aanpassen omdat ze niet gekloond zijn en die mee kunnen evolueren met de plagen die hen bedreigen. Dit zijn ook rassen die nog een werkzaam immuniteitssysteem hebben.
Heeft de fruitlobby zijn les geleerd en zal men voor die keuze gaan? Het is waarschijnlijker dat ze op basis van wilde rassen een verdediger ontdekken tegen de huidige ziektemaker, die inbouwen in een bananenras met de gewenste kenmerken en weer massaal klonen gaan planten. Dat is vragen voor een volgende mislukking, maar ondertussen is er weer veel geld verdiend.

Het belang van lokale rassen

In zijn boek *Eating to Extinction, The World's Rarest Foods and Why We Need to Save Them* (2021), waaruit ik bovenstaand voorbeeld verkort heb weergegeven, beschrijft Dan Saladino hoe het wereldwijd gesteld is met de verschillende voedingselementen vlees, groenten, fruit en dies meer. Een aantal wetenschappers hebben reeds in voorbije eeuwen oude lokale rassen en wilde rassen verzameld om ze te bewaren voor de toekomst. In zo goed als alle gevallen is de huidige voedselvoorziening afhankelijk van slechts één ras, dat zowat overal geteeld wordt in monoculturen.
Bovendien is de wereldvoedselvoorziening afhankelijk van een beperkt aantal voedingsmiddelen namelijk tarwe, rijst en mais. En dit terwijl heel veel lokale rassen en wilde rassen zijn verdwenen en nog

steeds in snel tempo aan het verdwijnen zijn. Dat is geen goed vooruitzicht.

Anderzijds is er toch een lichtpuntje: het blijkt dat op meerdere plaatsen in de wereld enkelingen bezig zijn met het laten heropleven van oude, lokale rassen. Dat is een goede start die hoop geeft, als we maar op die manier verder gaan met het telen van lokale rassen, die ambachtelijk geteeld worden.

Wat kunnen we zelf doen?

We kunnen op meerdere manieren helpen om de diversiteit aan voeding te laten toenemen. We kunnen kiezen voor biologische voeding bij al wat we kopen. Ook die wordt soms tamelijk grootschalig geteeld, maar het gebruik van kunstmest en pesticiden is aan banden gelegd.
Wie de ruimte heeft kan zelf voedsel kweken op een natuurlijke manier, met gebruik van biologische zaden of plantgoed. Zelf zaaien geeft meer zelfbeschikking dan plantgoed kopen, waarvan vaak niet duidelijk is welk ras het is.

Een stap die de biodiversiteit nog meer kansen geeft is het spontaan laten uitzaaien van de planten. Dit kan heel gemakkelijk met kruiden die we door de tuin laten wandelen. Ook met groenten en bomen kan dat. Bij bomen duurt het iets langer voor het resultaat te proeven is, maar het is zeker de moeite waard. In combinatie hiermee kunnen we onze voeding aanvullen met wilde kruiden, vaak onkruid genoemd. Die hebben door hun lange evolutie zich vele malen aangepast aan wisselende omstandigheden zoals temperatuur, grondsoort, klimaat en ze passen zich nog voortdurend aan. Zo zijn er in Nederland meer dan duizend soorten paardenbloemen en in een tuin, waar ze mogen groeien, tot 25 soorten.
Dat is te lezen op de interessante website van Karst Meijer: taraxacumnederland.nl, een website die enkel over de paardenbloem gaat.

Doorlevende groenten laten uitzaaien is een andere manier om meer diversiteit en planten te krijgen die beter aangepast zijn aan grondsoort en klimaat.
Zo kan iedereen zijn steentje bijdragen, elk op maat van zijn eigen mogelijkheden.

okkernoten van notelaars die zich als zaailingen in onze tuin verspreid hebben →

← zaadbollen van prei

toekomstplannen

"Without leaps of imagination or dreaming, we lose the excitement of possibilities. Dreaming, after all is a form of planning."

Gloria Steinem

Ik heb altijd veel plannen gehad en gemaakt sinds ik gestart ben bij Yggdrasil. De mogelijkheden zijn oneindig, er is zoveel dat je kan doen, maar tijd en financiën steken vaak een stok in de wielen.

Dat gezegd zijnde, heb ik toch een hele lijst met dingen die ik ooit graag wil uitvoeren op Yggdrasil. In de nabije of verre toekomst, ik zie wel hoe het allemaal loopt. In deze rubriek bespreek ik telkens zo'n idee, wie weet wat het op gang brengt.

Champignonkwekerij

Zelfvoorzienend zijn is bijna niet mogelijk op je eigen stukje grond. Maar je kan wel zorgen dat je een heel divers palet aan voedsel kweekt. Groenten, fruit in soorten en kruiden zijn een evidentie en vind je in de meeste tuinen. Champignons is een ander verhaal. Nochtans is het eenvoudig, vraagt het weinig moeite en tijd en is het gezond.

De best bekende zijn de shiitakes die je op stammetjes kan kweken, maar de mogelijkheden zijn veel uitgebreider.

Voorbeeld bij Moestuinman Max

Tijdens een bezoek aan Rotterdam met Moestuinman Max, bezochten we ook Trompenburg Tuinen & Arboretum waar hij een shiitake-kwekerij had opgezet. Hij doet het ondertussen grootschalig, maar het lijkt mij ook voor ons project, zij het iets kleiner, een goed idee.

In onze zone 5 achteraan, kan er langs de rand een perfecte plek gecreëerd worden. Halfschaduw, in een natuurlijke omgeving waar de stammetjes geënt worden en doorgroeien. Eens klaar, kunnen er shiitakes geoogst worden voor verkoop in de hoevewinkel, met daarnaast, tijdens activiteiten, de verkoop van geënte stammetjes.

shiitakes op boomstammetjes ↑

Eiken stammetjes

Enkele jaren geleden heb ik een tiental eiken stammetjes geënt die we geoogst hebben in onze eigen houtkant. Deze leveren ondertussen shiitakes op die oogstbaar zijn. Ondertussen heb ik mijn ogen en oren opengehouden voor een continue bron van stammetjes. Mocht er iets op mijn pad komen, dan probeer ik toe te happen en is de shiitake-kwekerij op Yggdrasil een feit!

ervaringen bij Yggdrasil

‘Experience is simply the name we give our mistakes.’

Oscar Wilde

Mulchen doorheen het jaar

Mulchen is een stokpaardje van mij, maar het is ook ongelooflijk belangrijk in een tuin. De impact kan enorm zijn, indien je mulchen juist en consequent toepast. En het is niet omdat je weet hoe het moet in theorie, dat zich dat ook zo vertaalt in de praktijk.

Het najaar is belangrijk

Door in het najaar goed te mulchen, zorg je voor een onbekommerd voorjaar. Het deken van bladeren dat je in november op je bodem legt, blijft zijn werk doen tot een stuk in het voorjaar. Hierdoor heb je een uitstekende bodem en geen onkruid: alles is dus klaar om in te zaaien en te planten.

Eens die drukke periode in het voorjaar voorbij is en alles goed groeit, breekt de volgende periode van mulchen aan. Rond eind mei begin je hiermee en leg je wederom je bodem volledig vol met organisch materiaal. Grasmaaisel, haagsnoeisel, oogstresten, smeerwortel … De materialen zijn vooral groen en verteren snel. Goed voor de bodem en je opgroeiende planten.

Tot hier loopt het allemaal redelijk vlot. Het is bij mij vaak de volgende periode die vergeten wordt en die ervoor zorgt dat het najaar intensiever is dan het zou moeten zijn. Zeker dit jaar is het goed fout gelopen door de vreemde weersomstandigheden.

Droogte in de zomer is misleidend

Doordat de zomer uitzonderlijk droog was, was er van onkruidgroei nauwelijks iets te bespeuren. Met als resultaat dat er ook geen dwingende reden was om te mulchen in deze periode. Mijn moeder heeft haar best gedaan op de teeltbedden en daar is de onkruidgroei in het najaar beperkt met weinig

werk als resultaat.

Ik ben echter niet zo goed bij de les geweest. Door verschillende stukken nauwelijks te mulchen, was er al wel wat onkruidgroei in september. Naar onze gewoonte kuisen we de tuin helemaal op in september zodat alles klaar ligt om snel en efficiënt te mulchen in oktober en november.

Na het opkuisen, lag er nog veel grond bloot. Door de uitzonderlijk hoge temperaturen bleef alles doorgroeien, bleef het blad aan de bomen en werd het mulchen uitgesteld. En uitgesteld. En nogmaals uitgesteld. Met als resultaat dat er op vele plekken een ware explosie van onkruid is. Het hoofdpad, de warmtekring, het houtsnippergedeelte. In plaats van rondrijden met een kruiwagen met mulchmateriaal, is het nu een tijdrovend karwei van onkruid verwijderen en dan pas mulchen.

Lessen geleerd?

Of ik mijn les echt geleerd heb, moet blijken in de toekomst. Maar het is toch uitermate belangrijk om de bodem ook in augustus bedekt te houden. Ook als het materiaal schaars is. Want een lange warme herfst kan zomaar je mulchplannen in de war gooien en je werk verveelvoudigen.

Een andere les die ik eigenlijk al lang ken, maar telkens weer vergeet is dat je elk stuk dat je opkuist zo snel mogelijk moet afdekken. Niet volgende week, maar op het einde van de dag. Er komt anders toch altijd iets tussen en voor je het weet mag je opnieuw beginnen met wieden voor je kan mulchen.

de natuur geeft het voorbeeld

zaden, pootgoed en planten kopen bij Yggdrasil

Wat vele jaren geleden zeer kleinschalig gestart is, is ondertussen uitgegroeid tot een volwaardige activiteit bij Yggdrasil. De biologische zadenverkoop vormt de aftrap van deze lang uitgesmeerde activiteit. Elk jaar begin november wordt de webshop bijgewerkt en start de verkoop. De zaden- en pootgoedverkoop stopt in januari, maar de verkoop van biologisch plantmateriaal blijft doorlopen tot eind april. De apotheose van deze activiteit is altijd onze kruidenverkoopdag op 1 mei.
De kruidenverkoopdag, een beetje onze officieuze opendeurdag, is het orgelpunt van een campagne van een half jaar. Tijdens deze dag kan je je bestelde plantgoed afhalen, nog plant- en pootgoed bijkopen en ook je voorraad kruiden en fruitstruiken inslaan.

Bijna 400 soorten zaden

We zijn gestart met enkel de soorten die wij zelf kweken, op vraag van onze klanten van de winkel. Door een steeds grotere interesse is de lijst stelselmatig uitgebreid tot een lijst van bijna 400 soorten zaden van drie verschillende biologische leveranciers. Sinds enkele jaren is ook het sortiment van Vitale Rassen aanwezig, naast dat van De Bolster en Van der Wal.
Op je zoektocht doorheen de lijst vind je ongetwijfeld naast de vele klassiekers, ook verschillende verrassende en specialere soorten die een plekje verdienen in je tuin.

Plantgoed

Ook het plantgoed groeit elk jaar in soorten, met nu al bijna 60 verschillende soorten kolen, tomaten, pompoenen, paprika's … in het aanbod. Waar de zadenbestellingen eindigen in januari, kan je het plantgoed doorlopend bestellen tot eind april. Dit jaar is er bijvoorbeeld een buitentomaat bijgekomen, en ook stengelui, zomerspinazie, rucola, rode biet …

Webshop

Bestellen kan via de website in de webshop. Na bestelling kan je de zadenbestelling komen afhalen in de maand februari bij Yggdrasil, je krijgt hiervoor bericht wanneer alles klaarstaat. Er zijn dan geen extra kosten én je kan dan ook biologisch pootgoed bestellen.
Je bestelling laten opsturen via de post is ook mogelijk, maar enkel wanneer je zaden bestelt. **Plant- en pootgoed wordt niet opgestuurd**. Zadenbestellingen vanaf 30 euro worden gratis verzonden, zowel in België als Nederland. Voor bestelling onder de 30 euro wordt een leveringskost van 5 euro aangerekend.

Overzicht

Nog even voor alle duidelijkheid een overzicht zodat er geen verwarring is over de verschillende data en verzendingen:

Zaden: worden opgestuurd vanaf eind januari (gratis indien boven 30 euro)
Pootgoed: af te halen bij Yggdrasil vanaf eind februari
Plantgoed: af te halen bij Yggdrasil rond 1 mei

jaarprogramma

Voor wijzigingen en aanvullingen van het programma zie **www.yggdra.be.**

december 2022

woensdag	21	vanaf nu tot eind januari: lid worden van Yggdrasil (zie tekst op p.32)

maart 2023

zaterdag	18	14.00 u. - 16.00 u.	Rondleiding: Structuur van de tuin door Kurt Vandommele

mei 2023

maandag	1	10.00 u. - 17.00 u.	Kruidenverkoopdag met rondleidingen

juni 2023

zaterdag	24	14.00 u. - 16.00 u.	Rondleiding: Voedsel kweken volgens permacultuurprincipes door Kurt Vandommele

augustus 2023

zaterdag	19	14.00 u. - 16.00 u.	Rondleiding: Kennismaking met permacultuur door Marc van Hummelen

september 2023

zaterdag	23	14.00 u. - 16.00 u.	Rondleiding: Wat planten voor ons doen door Lucrèce Roegiers

oktober 2023

zaterdag	21	14.00 u. - 16.00 u.:	Rondleiding: Energie in de tuin door Marc van Hummelen

lidmaatschap Yggdrasil

Ik ben ondertussen al meer dan 10 jaar actief bij Yggdrasil. De meeste achterstand na de heropstart is weggewerkt, nieuwe initiatieven zijn uitgewerkt en er is een toekomstplanning.

Onderdeel van deze toekomst is het omvormen van Yggdrasil van een eenmansbedrijf naar een coöperatieve. Hiermee wil ik zekerheid creëren over de toekomst van het project, de toekomst van permacultuur en natuurlijk tuinieren. Ook kunnen er zo meerdere nieuwe ideeën en projecten uitgewerkt worden en wordt het een project gedragen door veel meer mensen, niet enkel door mij.

Het lidmaatschap is een voorloper hiervan, de gesprekken over het opstarten van de coöperatieve lopen, ik bekijk momenteel de verschillende mogelijkheden die passen in de toekomstplannen.

Het lidmaatschap en De Sapstroom

Het lidmaatschap heeft enkele voordelen: voor activiteiten (cursussen, workshops, webinars …) krijg je een korting van 10%, voor de aankoop van zaden, plantgoed, boeken, brochures … een korting van 5%. Er zijn nog meer plannen, maar zoals gezegd, we gaan klein beginnen en bouwen dan elk jaar een beetje verder.

Je wordt op deze manier lid van het project Yggdrasil, een steunend lid dat zijn steentje bijdraagt bij het verder ontwikkelen van Yggdrasil. Jouw geld wordt ingezet om de voorbereidingen en de uiteindelijke omvorming te financieren.

De Sapstroom is het tijdschrift van Yggdrasil en bestaat al vele jaren. Er was door omstandigheden nooit veel aandacht voor, maar dat is eigenlijk een beetje zonde. Daarom komt er bij het lidgeld, naast de kortingen, ook een abonnement op ‘De Sapstroom’.

Dit magazine bevat veel informatie over tuinieren, met daarnaast ook meer uitleg over het reilen en zeilen binnen Yggdrasil. Je wordt op deze manier op de hoogte gehouden van alle plannen over de coöperatie, maar ook over de tuinwerkzaamheden, ervaringen en evolutie van Yggdrasil.

Het financiële plaatje

Het lidgeld bedraagt 19 euro voor het eerste jaar. Je krijgt hiervoor ons magazine ‘De Sapstroom’ en korting op boeken, zaden, plantgoed, cursussen … Geen slechte deal.
In de loop van het jaar zullen er nog enkele andere zaken bijkomen waarvoor je in het eerste jaar niets extra moet betalen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan enkele webinars over specifieke onderwerpen gegeven door mij of een externe lesgever, een forum … Maar dat zal allemaal duidelijk worden in de loop van komend jaar.

Inschrijven

Vanaf 21 december kan je je via de website lid maken van Yggdrasil. Dit is slechts een beperkte periode mogelijk, tot eind januari. Vanaf dan moet je wachten tot 21 december 2023 om lid te worden van Yggdrasil.

Ik hoop jou te mogen verwelkomen als lid, om met jouw steun Yggdrasil verder uit te bouwen en de toekomst van ons project verder te verzekeren!

een stukje poëzie

De wilde tuin

een wilde tuin
van ver
van nabij
een zinderend paradijs
de aandachtige toeschouwer
ziet, hoort, voelt, geniet
en mijmert
ontkiemende plantjes
naast verwelkte bloemen
bomen beladen met vruchten
hun jaarlijkse cyclus
bijna voltooid
zo vergaat het ook ons
ontstaan, bloeien en vergaan
het eeuwige ritme
onontkoombaar

Lucrèce

De Sapstroom

is de op- en neergaande stroom van een boom
water uit de aarde gaat omhoog
energie uit de kosmos gaat omlaag
samen laten ze de boom groeien
wisselwerking draagt vruchten
samenwerking geeft leven

naar het voorbeeld van de natuur
is de Sapstroom
een tijdschrift,
verbinding tussen Yggdrasil
en iedereen met
interesse voor permacultuur
uitwisseling van ideeën
is verrijkend
een sapstroom in één richting
is uitputtend, energieopslorpend

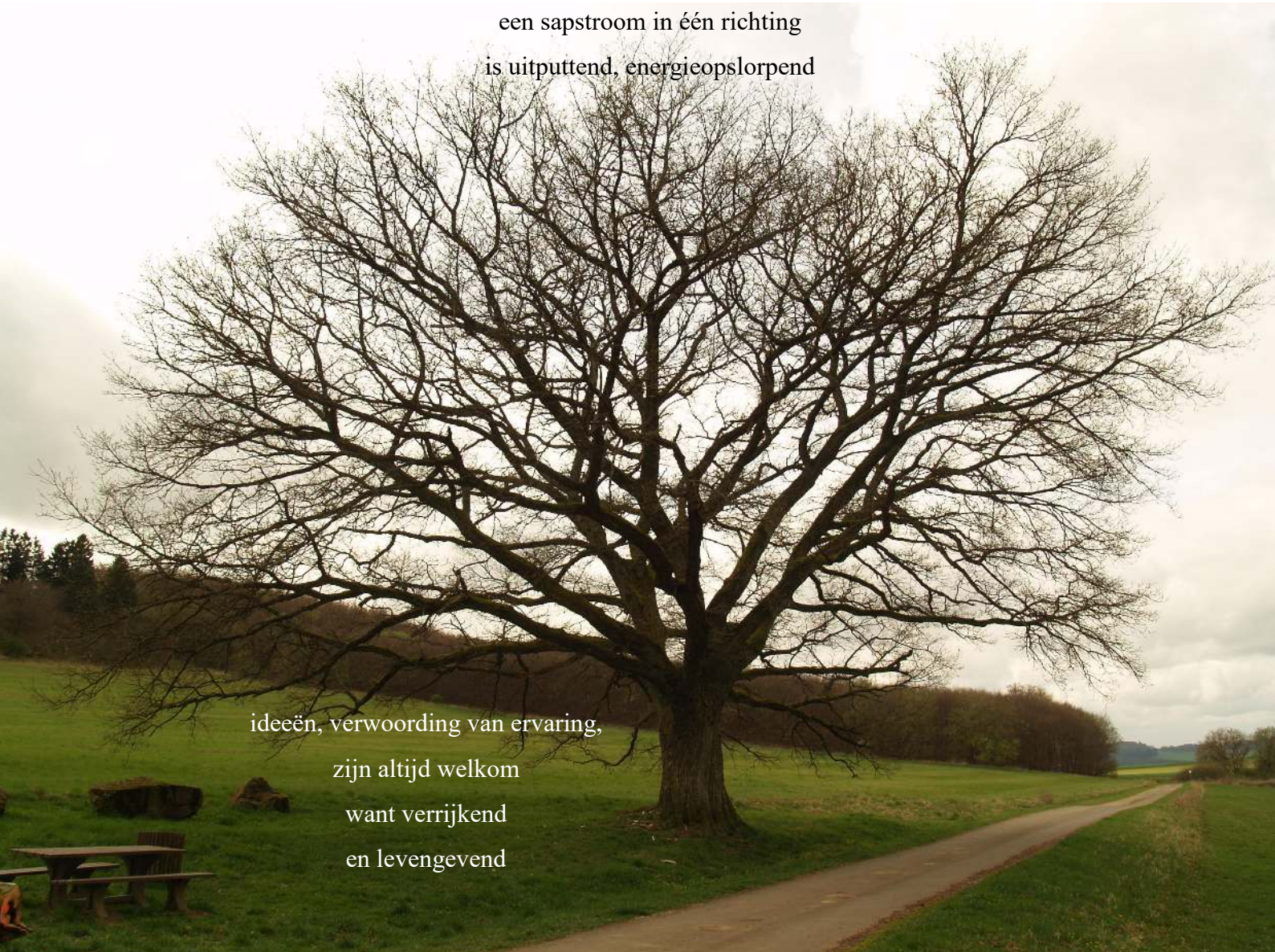

ideeën, verwoording van ervaring,
zijn altijd welkom
want verrijkend
en levengevend